

Iako su projekti malih i mikro hidroelektrana postojali još pre četvrt veka, a narudžbine za izgradnju stizale iz zemalja širom sveta, tada smo se opredelili za projekat „Jugo Amerika”. Ulaganje se otplati u roku od nekoliko godina, naravno pod uslovom da se uloži gde treba i zaobiđe kilometarska papirologija

Piše Nikola Stefanović, Kragujevačke novine

Ako se uzme u obzir da je prva hidroelektrana u Srbiji izgrađena i puštena u rad još 1900. godine u Užicu, na Đetinji, posmatrač sa strane bi verovatno došao do zaključka da je do danas sav hidropotencijal pomenute zemlje maksimalno iskorišćen. Naravno, pod uslovom da objektivni posmatrač ne zna ništa o Srbiji, narodu koji tu živi i političarima koje taj narod bira. Po izvesnim podacima EPS, u Srbiji je iskorišćeno tek oko 60 odsto hidropotencijala, što je, inače, svetski prosek. No, taj prosek je takav, pre svega zbog najnerazvijenijih afričkih i naročito azijskih zemalja.

I mada su planovi o izgradnji malih hidroelektrana kod nas postojali još pre četvrt veka, tek poslednjih godina intenzivno se razmatra mogućnost podizanja ovih postrojenja. Ništa neobično, ideju su u političkim krugovima oživele inostrane kompanije, pre svega italijanske. Šta se desilo sa projektima iz osamdesetih prošlog veka, govori jedan od autora, profesor Mašinskog fakulteta u Kragujevcu Milun Babić.

- Hidropotencijal Srbije je već dugo pod lupom istraživačke pažnje, ali, nažalost, van je pažnje preduzetničke javnosti, pa tako i danas, dvadeset pet godina od izrade prvog katastra malih vodotokova, njihov energetska potencijal nije iskorišćen ni osam odsto, ističe profesor Babić. - Tadašnjoj „Zastavi”, po čijoj narudžbini sam zajedno sa svojim timom razvio familiju mikrohidroelektrana, stizali su zahtevi iz Rusije, Indonezije, Indije, Brazila, Italije, Francuske, za isporuku nekoliko hiljada takvih hidroagregata. Naše mikrohidroelektrane tada su postale svetski hit u tzv. maloj hidroenergetici, a drugih potencijalnih proizvođača nije bilo.

Tadašnji menadžment „Zastave” je razmatrao ponuđene projekte, međutim, planove je pokvarila groznica oko „posla stoleća” pod bombastičnim nazivom „Jugo Amerika”, te je nešto sa prefiksom „mikro” bilo neminovno osuđeno na propast. Tek nakon što se „Zastavin” kompleks potpuno urušio, formirano je posebno preduzeće „Zastava hidroelektrane”.

- U burnom periodu početka vlasničke tranzicije, to preduzeće je među prvima privatizovano, a vlasnik ili nije hteo ili nije znao njime da upravlja, tako da se preduzeću izgubio trag na privrednoj sceni. Mada smo u saradnji sa tom firmom i kasnije novoformiranim „Kragujelektranama” projektovali i isporučili nekoliko malih hidroelektrana za korisnike u Srbiji i inostranstvu, navodi profesor Babić.

Opet „mutne” radnje

Osim par, javnosti daleko poznatijih, uslova za članstvo u Evropskoj uniji, postoji i nekoliko „sitnijih”, čije ispunjenje takođe EU zahteva, a tiču se energetike i zagađenja. U skladu sa kriterijumima o zastupljenosti obnovljivih izvora energije, srpski zvaničnici su se, navodno, zainteresovali za alternativne izvore, među njima i hidroenergetski potencijal. Tako su poslednjih godina nanovo aktivirane priče o malim elektranama na manjim vodenim tokovima.

- Usled toga su u jednom periodu stavljeni u pogon svi stručni i naučni potencijali Srbije, a moj tim je dobio zadatak da uradi program implementacije obnovljivih izvora energije u energetski sektor Srbije. Radeći na rešavanju tog zadatka, ponovo smo proučili pomenuti, davno urađeni i zaboravljeni katastar malih hidroelektrana, ističe profesor Babić, dodajući da je kasnije u saradnji sa Agencijom za energetske efikasnost i ambasadam Norveške urađena obimna studija. Taj plan je predviđao sprovođenje projekta u roku od petnaest godina, a investitorima u Srbiji je mogao doneti oko 33 miliona megavata proizvedene električne energije i milijardu i trista miliona evra profita.

- Međutim, naša studija je predviđala i da se sve lokacije još jednom prevrednuju jer smo ustanovili da su se količine vode u vodotokovima promenile, te da se naprave idejna rešenja u skladu s novim podacima i da se utvrde vlasnički statusi zemljišta na lokacijama za izgradnju. I, najzad, da se svi ti podaci stave na jedan sajt, kako bi potencijalni investitori brzo i lako došli do pouzdanih informacija. No, realizacija ovog dela studije je izostala.

Razlozi tome, kako navodi prof. Babić, mogu da se nagađaju, ali je u Srbiji to uvek skopčano sa nekim kalkulacijama u koje su po običaju uključeni novopečeni, kontroverzni biznismeni. Jedna od pretpostavki je da se javno objavljivanje lokacija za izgradnju hidroelektrana s namerom izbegava, jer bi u tom slučaju vlasnici zemljišta podigli cenu, a to mnogima ne odgovara.

Finansijski isplativa investicija

Kad je reč o Kragujevcu i okolini, ovdašnji kraj se od ovih postrojenja neće previše ovajditi, s obzirom da je odvajkada poznat po nedostatku vodenih tokova, pa je od 1.900 lokacija tek šesnaest ekonomski opravdanih na ovom području. Po mišljenju našeg sagovornika, priča o malim hidroelektranama nikada nije prestajala, ali se najčešće čula iz usta zanesenjaka ili nekompetentnih ljudi. Što se interesovanja drugih država tiče i njihovih kompanija, oni koji su u potpunosti stavili u funkciju sve hidroenergetske resurse na sopstvenim teritorijama, traže sada druge prostore za gradnju objekata koji će koristiti obnovljive izvore energije:

- Italijanski privrednici i korporacije su na tom planu veoma prisutni u Srbiji, ali rezultata još nema. Šta je razlog - videćemo. No, najave povlačenja jedne kanadske firme koja je dobila pravo da gradi hidroelektrane na Limu ukazuju na sporost administracije, korupcionaška uslovljavanja i poslovnu klizavost u svim sferama našeg društva, smatra prof. Babić.

Po njegovim rečima, uključivanja domaćih timova u poslove projektovanja i razvoja hidroelektrana o čijoj se gradnji govori gotovo i da nema, a ako i ima to se svodi na, metaforički rečeno, „goničko-lovačke” poslove, u kojima nema mesta za ozbiljne istraživače i stručnjake. U državi kakva je danas Srbija svaki posao ili projekat iole finansijski isplativ odvija se pod sumnjivim okolnostima, pod palicom sumnjivih imena ili njihovih produženih ruku i uz mig politički uticajnih grupacija. A male elektrane svakako su lep izvor profita.

- Cena male hidroelektrane po sistemu „ključ u ruke” kreće se od 1.300 do 3.500 evra po kilovatu instalisane snage. Cena samog elektromašinskog agregata u zavisnosti od tipa i veličine kreće se od 500 do 1.100 evra, objašnjava prof. Babić. - Primera radi, ukupna cena dva elektromašinska agregata i upravljačkog ormana hidroelektrane „Bosna 1”, ukupne snage dva puta 107 kilovata, u čijem projektovanju smo učestvovali za potrebe preduzeća „Kragujelektrane”, iznosila je oko 90 hiljada evra. Takva hidroelektrana dovoljna je da pokrije potrebe za električnom energijom desetak domaćinstava.

Inače, postoje tri kategorije malih hidroelektrana: mikrohidroelektrane do 40 kilovata, mini hidroelektrane do 100 kilovata i male do jednog megavata instalisane snage. Period otplate sredstava uložениh u izgradnju kreće se od dve i po do šest godina, s tim da im je radni vek najmanje 25 godina. Nakon uvođenja povlašćenih cena za električnu struju proizvedenu u

malim elektranama, ovi periodi otplate postali su znatno kraći.

I dok se u Srbiji po političkim kuloarima kalkuliše, traže „rupe”, šibicari i iznalaze šicardžijski načini, tim profesora Babića vredno radi, ali najčešće po susednim državama. Jedna takva studija gradnje malih hidroelektrana na Bistrici u Crnoj Gori bila je visoko ocenjena i nadležnima je poslužila za aplikaciju kod Svetske banke.